

Operace v FP a iterační algoritmy

INP 2019

FIT VUT v Brně

Př. Latence instrukcí (mikroarchitektura Intel Haswell, 2013)

Instrukce	Latence
MOV r,r	1
MOV m,r	3
ADD r,r	1
MUL r32	4
DIV r32	22 – 29
ROR, ROL	1
FADD	3
FMUL	5
FDIV	10 – 24
FSQRT	10 – 23
FSIN	47 – 106
FPTAN	130

Jsou uvedeny minimální hodnoty latence jako počet hod. taktů jádra.
www.agner.org/optimize/instruction_tables.pdf

Operace FP

- Číslo X s pohyblivou řádovou čárkou $X = M_X \cdot B^{E_X}$ zapíšeme jako dvojici (M_X, E_X) , kde **mantisa** M_X je ve dvojkovém doplňkovém kódu, nebo v přímém kódu se znaménkem na n_M bitech, **exponent** E_X je v kódu s posunutím na n_E bitech. Třetím definičním údajem je hodnota **základu** B .
- Základní aritmetické operace pro dvojici čísel X, Y s plovoucí čárkou jsou:

$$X + Y = (M_X \cdot 2^{E_X - E_Y} + M_Y) \cdot 2^{E_Y}, \text{ kde } E_X \leq E_Y$$

$$X - Y = (M_X \cdot 2^{E_X - E_Y} - M_Y) \cdot 2^{E_Y}, \text{ kde } E_X \leq E_Y$$

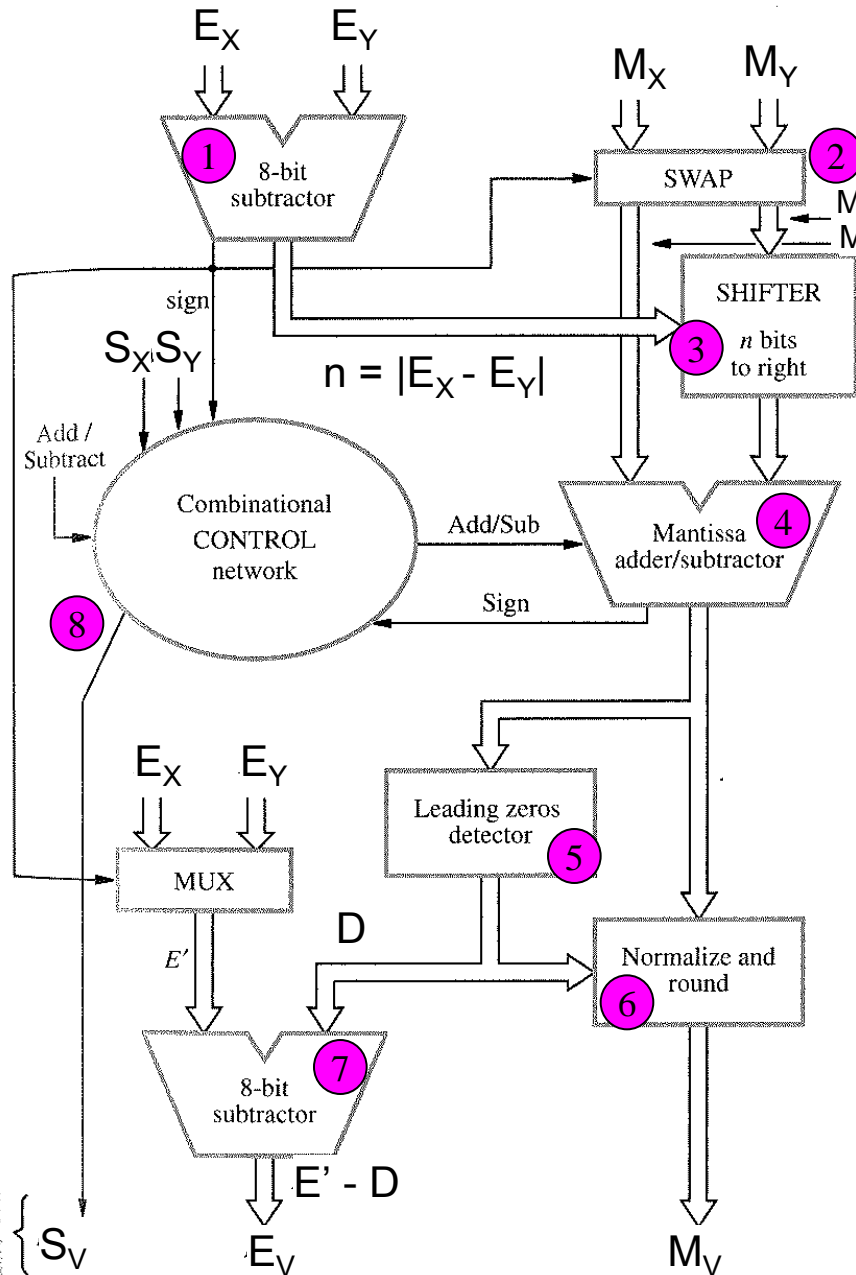
$$X * Y = (M_X \cdot M_Y) \cdot 2^{E_X + E_Y}$$

$$X : Y = (M_X : M_Y) \cdot 2^{E_X - E_Y}$$

Požadované operace

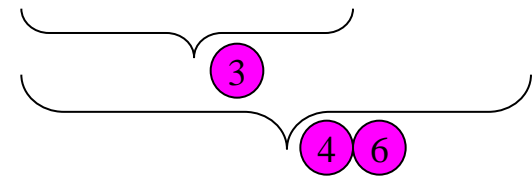
- Pro sčítání a odčítání:
 - 1. Vypočte se v pevné čárce rozdíl $E_X - E_Y$
 - 2. Posune se M_X o $E_X - E_Y$ bitů (tj. doprava, pokud je $E_X \leq E_Y$)
 - 3. Vypočte se v pevné čárce $M_X \cdot 2^{E_X - E_Y} \pm M_Y$
- Dále je zapotřebí provést **normalizaci a zaokrouhlení výsledku** (viz přednáška Reprezentace dat). Nechť $V = (M_V, E_V)$ označuje výsledek. Normalizovat výsledek znamená posouvat mantisu vlevo (vpravo) a podle toho zmenšovat (zvětšovat) exponent E_V tak dlouho, až se do sledovaného bitu (v_0 nebo v_1) dostane 1.
- **Sčítání exponentů** se provádí v binární sčítačce s korekcí, nebo ve speciální sčítačce pro posunutý kód.
- **Sčítání mantis** se provádí v binární sčítačce se šířkou $n_M + 2$ bitů s doplněným záchytným klopným obvodem S .
- V případě násobení (dělení) v FP se využije pro násobení (dělení) mantis dedikovaná násobička (dělička) mantis pracující v FX.

Princip obvodové realizace sčítačky/odčítačky FP

Pokud $E_X \leq E_Y$ potom

$$X \pm Y = (M_X \cdot 2^{\underbrace{E_X - E_Y}_{(1)}} \pm M_Y) \cdot 2^{E_Y} \quad (7)$$

Obecný postup (nevíme, zda $E_X \leq E_Y$):

- (1) Rozdíl exponentů, nastavení *sign* a *n*
- (2) Prohození mantis podle *sign*
- (3) Posuv mantisy o *n* bitů vpravo
- (4) Sečtení/odečtení mantis podle *Add/Sub*
- (5) Zjištění počtu nul *D* v horních bitech mantisy
- (6) Normalizace mantisy, detekce spec. případů
- (7) Úprava exponentu podle *D* a *sign*
- (8) Logika pro výpočet znaménka

Obvodová realizace operací v FP

- Pro operace s pohyblivou čárkou prováděné v rámci uvedených algoritmů by bylo možno teoreticky použít sčítačku a násobičku ALU s pevnou čárkou. V praxi se to však takto neděje. Obvody aritmetiky s pohyblivou čárkou jsou konstruovány jako zcela **nezávislá** jednotka s vlastním řadičem.
- Dělení čísel s pohyblivou čárkou a celou řadu dalších operací (sinus, kosinus atd.) je možné v HW provádět **iteračními algoritmy**.

Newtonův iterační algoritmus

Na základě odhadu x_i hledáme přesnější odhad x_{i+1} v bodě průsečíku tečny funkce f s osou x . Rovnice přímky procházející bodem $f(x_i)$ je

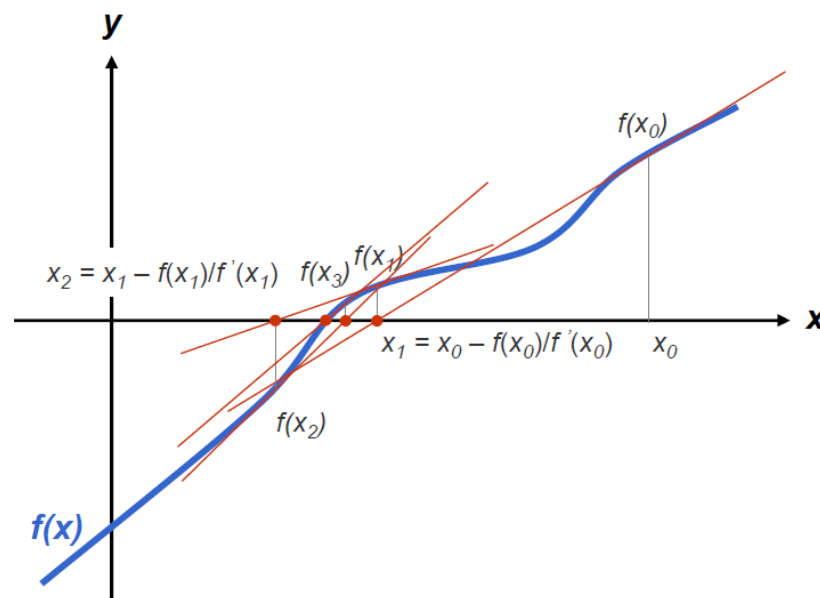
$$y - f(x_i) = f'(x_i)(x - x_i).$$

Pokládáme-li přímku za aproximaci funkce $f(x)$, můžeme psát

$$f(x_{i+1}) - f(x_i) = f'(x_i)(x_{i+1} - x_i).$$

V průsečíku tečny s osou x je $f(x_{i+1}) = 0$, takže odtud dostáváme iterační vzorec

$$x_{i+1} = x_i - \frac{f(x_i)}{f'(x_i)}$$

Newtonův algoritmus - dělení

Iterační vzorec

$$x_{i+1} = x_i - \frac{f(x_i)}{f'(x_i)}$$

použijeme pro případ dělení. Máme-li dělit číslem b , zvolíme $f(x) = 1/x - b$, a hledáme bod průchodu této funkce osou x , tedy bod x , kde $f(x) = 0$, takže pak platí $1/x = b$, resp. $x = 1/b$. Operaci dělení číslem b nahradíme násobením číslem $1/b$.

Derivace

$$f'(x) = -1/x^2, \text{ odtud}$$

$$\begin{aligned} x_{i+1} &= x_i - (1/x_i - b)/(-1/x_i^2) = \\ &= x_i + x_i - bx_i^2 = x_i (2 - bx_i) \end{aligned}$$

Rychlost konvergence závisí na volbě x_0 a je typicky kvadratická.

Newtonův algoritmus dělení - prakticky

Postup výpočtu a / b je následující:

1. Posune se b tak, aby padlo do intervalu $<1, 2)$ a pomocí tabulky odhadů zvolíme první odhad x_0 .
2. Provedeme krok iteračního výpočtu $x_{i+1} = x_i (2 - bx_i)$. Krok 2 opakujeme tak dlouho, až se dosáhne požadované přesnosti na p bitů, kdy je relativní chyba $(x_i - 1/b)/(1/b) = 2^{-p}$. V následujícím kroku $i+1$ je relativní chyba
$$(x_{i+1} - 1/b)/(1/b) = 2^{-2p}$$
3. Výsledek n -té iterace x_n vynásobíme číslem a , výsledek $x_n \cdot a$ posuneme o odpovídající počet bitů podle kroku 1.

Newtonův algoritmus dělení - příklad

Spočtěte binárně $1/b$ pro $b = 20$. $(20)_{10} = (10100)_2$ $x_{i+1} = x_i (2 - bx_i)$

- řádovou čárku posuneme tak, aby $b \in <1, 2)$, tedy:

$$10100 \rightarrow 1,0100 \text{ (o 4 bity doleva)}$$

- zvolíme např. $x_0 = 1$, potom:

$$x_1 = x_0(2 - bx_0) = 1.(10 - 1,01) = 1.0,11 = 0,11$$

$$x_2 = 0,11(10 - 1,01.0,11) = 0,11(10 - 0,1111) = 0,11.1,0001 = 0,110011$$

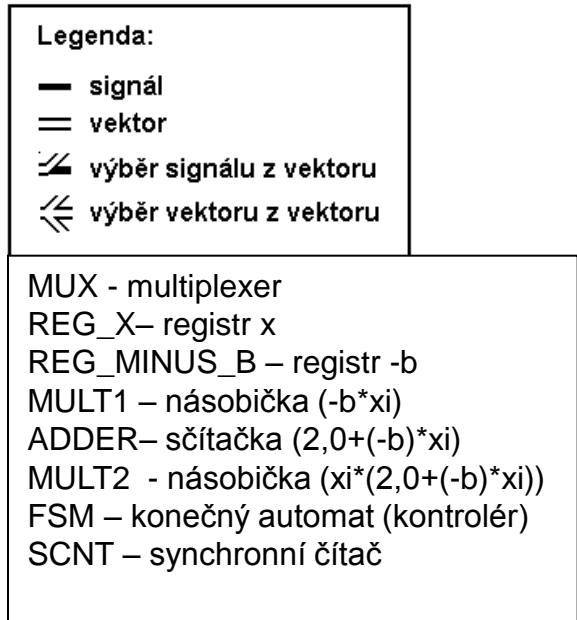
$$\begin{aligned} x_3 &= 0,110011(10 - 1,01.0,110011) = 0,110011(10 - 0,11111111) = \\ &= 0,110011.1,00000001 = 0,11001100110011 \end{aligned}$$

atd.

- řádovou čárku posuneme o 4 bity doleva: 0,000011001100110011

Ověření správnosti: $1/20 = 0,05$ a

$$(0,000011001100110011)_2 = (0,051952362)_{10}$$

$$x_{i+1} = x_i (2 - bx_i)$$

Další funkce pomocí iteračních algoritmů

Zde platí, že postupy vhodné pro programovou implementaci, jako MacLaurinův rozvoj nebo Čebyševovy polynomy atd., nemusí být pro obvodovou realizaci iteračních výpočtů výhodné, a proto byla odvozena řada modifikovaných nebo nových algoritmů, např. **Goldschmidtův algoritmus** apod.

Všeobecná zásada je najít co nejrychlejší algoritmy, založené pouze na operacích sčítání (odčítání), posuvů a případně i násobení.

CORDIC

Algoritmus CORDIC (**Coordinate Rotational Digital Computer**) publikoval J. E. Volder v r. 1959. Následně byl zobecněn pro další typy výpočtů.

Myšlenka: Využitím jednoho algoritmu můžeme počítat řadu matematických funkcí pouhým vyčíslováním funkce ve tvaru

$$a \pm b \cdot 2^{-i}$$

tedy pomocí součtů, rozdílů a bitových posunů (tzn. rychlá a levná HW implementace).

Použití: CORDIC je používán typicky ve vestavěných zařízeních s jednoduchým procesorem (kapesní kalkulačky, jednočipové mikrokontrolery, apod.), čímž umožňuje efektivně počítat mnoho funkcí. Používá se také např. v koprocesech Intel počínaje I 8087, pro číslíkovou Fourierovu transformaci, číslíkovou filtraci signálů apod.

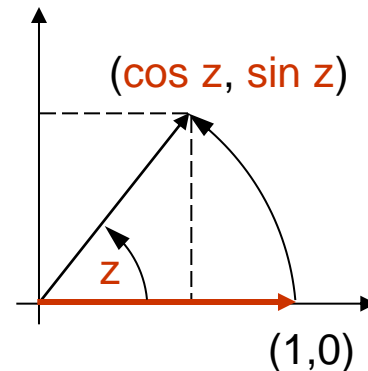
CORDIC – rotační režim

Algoritmus lze provozovat ve dvou režimech – rotačním a vektorovém. Každý režim umožňuje vypočítat jiné funkce.

Rotační režim

Princip: rotací vektoru $(1,0)$ o úhel z získáváme hodnotu $\cos z$ a $\sin z$.

Rotaci provádíme postupným přičítáním nebo odčítáním vhodně zvolených úhlů (postupně se zmenšující hodnoty) tak, aby získaná hodnota konvergovala k požadované hodnotě z .

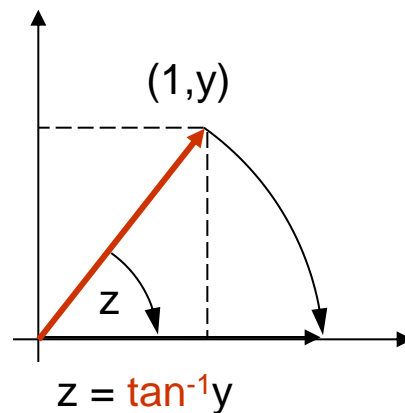
1. počátek v $(1,0)$,
2. rotace tak, aby úhel byl z ,
3. $x = \cos z$ a $y = \sin z$

CORDIC – vektorový režim

Algoritmus lze provozovat ve dvou režimech – rotačním a vektorovém. Každý režim umožňuje vypočítat jiné funkce.

Vektorový režim

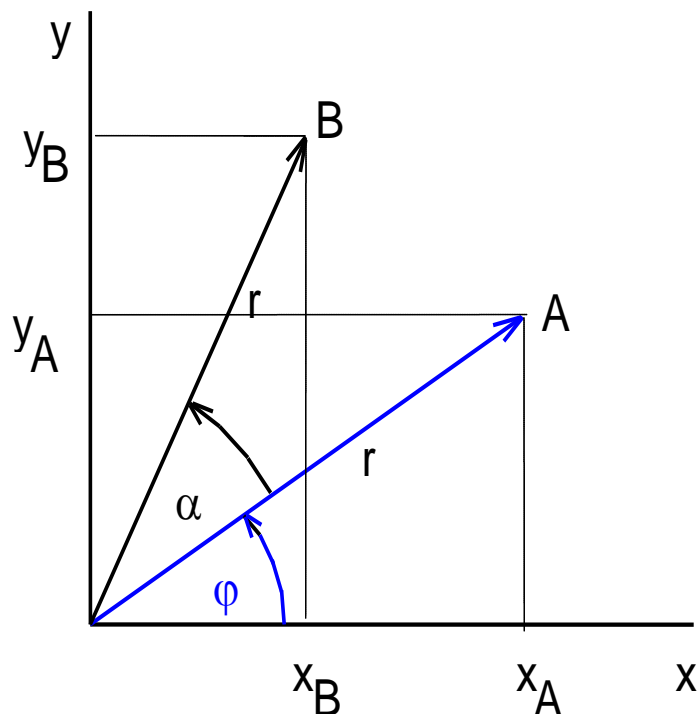
Princip: rotací vektoru $(1,y)$ o úhel z tak, aby výsledný vektor byl rovnoběžný s osou X , získáváme hodnotu $\arctan y$.

Nulování hodnoty y provádíme postupným přičítáním nebo odčítáním vhodně zvolených hodnot tak, aby získaná hodnota postupně konvergovala k 0.

1. počátek v $(1,y)$,
2. rotace o z tak, aby y bylo 0,
3. z odpovídá $\tan^{-1} y$

Rotace vektoru

Přechod od bodu A k bodu B lze obecně vyjádřit jako:

$$x_B = r \cdot \cos(\varphi + \alpha) = r \cdot \cos \varphi \cdot \cos \alpha - r \cdot \sin \varphi \cdot \sin \alpha \quad (1)$$

$$y_B = r \cdot \sin(\varphi + \alpha) = r \cdot \sin \varphi \cdot \cos \alpha + r \cdot \cos \varphi \cdot \sin \alpha \quad (2)$$

$$x_A = r \cdot \cos \varphi$$

$$y_A = r \cdot \sin \varphi$$

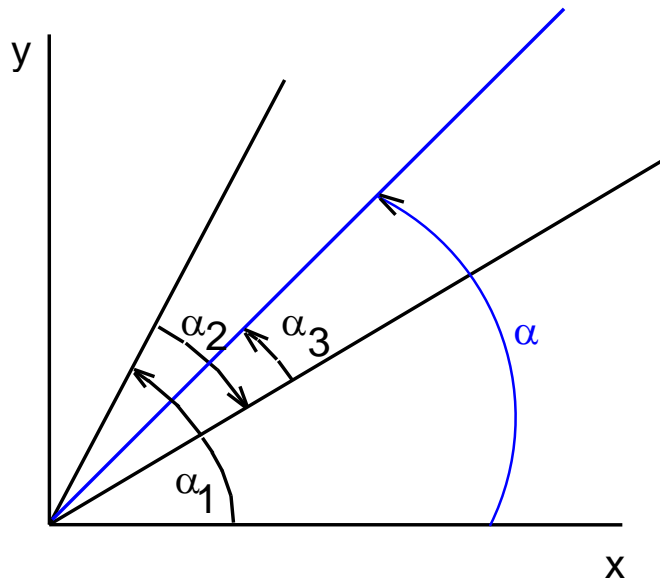
Dosadíme-li za r do (1) $r = x_A / \cos \varphi$, $r = y_A / \sin \varphi$ pořadě, a do (2) v opačném pořadí, dostaneme výrazy

$$x_B = \cos \alpha (x_A - y_A \cdot \operatorname{tg} \alpha)$$

$$y_B = \cos \alpha (y_A + x_A \cdot \operatorname{tg} \alpha)$$

Rotace vektoru

Požadovaný úhel natočení α můžeme složit z n úhlů s kladným i záporným znaménkem (viz obrázek), tedy z orientovaných úhlů α_i' .

Příklad:

rotace vektoru orientovaného do osy x o úhel α dosažená pomocí tří iterací s postupně se snižujícími absolutními hodnotami úhlů α_i

CORDIC – rotace vektoru

Výsledný úhel natočení $\alpha = \alpha_0' + \alpha_1' + \dots + \alpha_{n-1}'$

Postup iteračního výpočtu je pak následující:

Položíme $x_0 = x_A$, $y_0 = y_A$ a určíme x_{i+1} , y_{i+1} postupně pro $i = 0, 1 \dots n-1$.

Dostáváme pak iterační vzorce

$$x_{i+1} = \cos \alpha_i' \cdot (x_i - y_i \cdot \operatorname{tg} \alpha_i') \quad (3)$$

$$y_{i+1} = \cos \alpha_i' \cdot (y_i + x_i \cdot \operatorname{tg} \alpha_i') \quad (4)$$

Problém: uvedený vztah vyžaduje implementovat obecné násobičky:

- každý krok obsahuje násobení odlišným koeficientem $\operatorname{tg} \alpha_i'$
- každý krok obsahuje násobení odlišným koeficientem $\cos \alpha_i'$

Řešení:

- vhodná volba úhlů α_i' tak, aby hodnota $\operatorname{tg} \alpha_i'$ byla mocninou dvou
- zavedení pevného počtu iterací a odložení násobení koeficienty $\cos \alpha_i'$

CORDIC – rotace vektoru

Vhodná volba úhlů α_i'

Ve dvojkové soustavě volíme takové úhly α_i' , že platí $\text{tg } \alpha_i' = \pm 2^{-i}$.

Tato volba nemá vliv na konvergenci, neboť je-li $\text{tg } \alpha_i'$ klesající posloupnost, pak také α_i' je klesající posloupnost (viz tabulka dále).

Tím se v rovnicích (3), (4) nahradí násobení **posuvem o i bitů** (vpravo).

Odložení násobení

Další zjednodušení provedeme odložením násobení hodnotami $\cos \alpha_i'$ nakonec výpočtu, kdy výsledek vynásobíme hodnotou (agregační konstanta)

$$K_{n-1} = \cos \alpha_0 \cdot \cos \alpha_1 \dots \cos \alpha_{n-1} = 0,60725\dots$$

kde $\alpha_i = |\alpha_i'|$, protože platí $\cos \alpha_i' = \cos |\alpha_i'|$.

Hodnota agregační konstanty závisí pouze na počtu kroků, který je fixní a je volen na základě požadované přesnosti.

Tabulka úhlů CORDIC

Pro $i = 0, 1, \dots$ sestavíme tabulku hodnot α_i , pro něž platí $\alpha_i = \arctg 2^{-i}$

i	α [°]	tg α	cos α	K
0	45,000	1	0,707107	0,707107
1	26,565	0,5	0,894427	0,632456
2	14,036	0,25	0,970143	0,613572
3	7,125	0,125	0,992278	0,608834
4	3,576	0,0625	0,998053	0,607648
5	1,790	0,03125	0,999512	0,607352
6	0,895	0,015625	0,999878	0,607278
7	0,448	0,0078125	0,999969	0,607259
...

Agregační konstanta K konverguje se zvětšujícím se počtem iterací k hodnotě 0,60725293.

CORDIC - finální podoba

Dosazením dostaneme konečný tvar iteračních vzorců

$$x_{i+1} = x_i - (+) y_i 2^{-i}$$

$$y_{i+1} = y_i + (-) x_i 2^{-i}$$

$$z_{i+1} = z_i + (-) \alpha_i$$

Rotační režim: vyjdeme-li z vektoru $x_0 = 1$, $y_0 = 0$, přičemž $z_0 = \alpha$, pak aplikací iteračních vzorců tak, aby $z_n \rightarrow 0$ (tzn. natočili jsme vektor o úhel α), dostáváme po n iteracích hodnoty

$$x_n = \cos \alpha / K_{n-1}, y_n = \sin \alpha / K_{n-1}.$$

Abychom získali požadované hodnoty kosinu a sinu, musíme obě složky násobit agregační konstantou K_{n-1} .

Optimalizace: Položíme-li $x_0 = K_{n-1}$, $y_0 = 0$, vyhneme se závěrečnému násobení a výsledek je přímo roven

$$x_n = \cos \alpha, y_n = \sin \alpha.$$

Poznámka: Pro úhly větší než 90° využíváme symetrie a opakování grafu goniometrických funkcí.

Výpočet sin a cos pomocí CORDIC v jazyce Python

```
def cordic(alpha, n=16): #úhel alpha, počet iterací

    alphatab = [math.atan(2**(-i)) for i in range(n)]    Tabulka úhlů

    K = reduce(lambda x,y: x*y, [math.cos(a) for a in alphatab])
    x, y, z = K, 0.0, alpha                               Výpočet agregační konstanty

    for i in range(n):
        if z < 0:
            xn = x + y * 2**(-i)
            yn = y - x * 2**(-i)
            z += alphatab[i]
        else:
            xn = x - y * 2**(-i)
            yn = y + x * 2**(-i)
            z -= alphatab[i]
        x,y = xn,yn

    return (x, y) # cos(alpha), sin(alpha)
```

Na základě hodnoty znaménka
přičítáme nebo odčítáme úhel z
tabulky úhlů.

Po n iteracích získáváme x a y
hodnoty $\cos(\alpha)$ a $\sin(\alpha)$

Př. S využitím sedmi iterací algoritmu CORDIC vypočtete $\sin(28.027^\circ)$ a $\cos(28.027^\circ)$

Rotujeme vektor (1,0) o úhel 28.027° , průběžný úhel označme z.

$$X_0 = 1 \quad Y_0 = 0 \quad z_0 = 28.027^\circ$$

Odečti úhel $\alpha_0 = 45^\circ \rightarrow z_1 = z_0 - \alpha_0 = 28.027 - 45 = -16.973^\circ$

Průběžný úhel je kladný, úhel α_0 odečítáme

$$X_1 = X_0 - Y_0 / 1 = 1 - 0 / 1 = 1$$

$$Y_1 = Y_0 + X_0 / 1 = 0 + 1 / 1 = 1$$

Přičti úhel $\alpha_1 = 26.565^\circ \rightarrow z_2 = z_1 + \alpha_1 = -16.973 + 26.565 = 9.592^\circ$

Průběžný úhel byl záporný, přičítáme a měníme znaménka

$$X_2 = X_1 + Y_1 / 2 = 1 + 1 / 2 = 1.5$$

$$Y_2 = Y_1 - X_1 / 2 = 1 - 1 / 2 = 0.5$$

Odečti úhel $\alpha_2 = 14.036^\circ \rightarrow z_3 = z_2 - \alpha_2 = 9.592 - 14.036 = -4.444^\circ$

$$X_3 = X_2 - Y_2 / 4 = 1.5 - 0.5 / 4 = 1.375$$

$$Y_3 = Y_2 + X_2 / 4 = 0.5 + 1.5 / 4 = 0.875$$

Přičti úhel $\alpha_3 = 7.125^\circ \rightarrow z_4 = z_3 + \alpha_3 = -4.444 + 7.125 = 2.680^\circ$

$$X_4 = X_3 + Y_3 / 8 = 1.375 + 0.875 / 8 = 1.484375$$

$$Y_4 = Y_3 - X_3 / 8 = 0.875 - 1.375 / 8 = 0.703125$$

Odečti úhel $\alpha_4 = 3.576^\circ \rightarrow z_5 = z_4 - \alpha_4 = 2.680 - 3.576 = -0.895^\circ$

$$X_5 = X_4 - Y_4 / 16 = 1.484375 - 0.703125 / 16 = 1.440429$$

$$Y_5 = Y_4 + X_4 / 16 = 0.703125 + 1.484375 / 16 = 0.795898$$

Přičti úhel $\alpha_5 = 1.790^\circ \rightarrow z_6 = z_5 + \alpha_5 = -0.895 + 1.790 = 0.894^\circ$

$$X_6 = X_5 + Y_5 / 32 = 1.440429 + 0.795898 / 32 = 1.465300$$

$$Y_6 = Y_5 - X_5 / 32 = 0.795898 - 1.440429 / 32 = 0.750884$$

Odečti úhel $\alpha_6 = 0.895^\circ \rightarrow z_7 = z_6 - \alpha_6 = 0.894 - 0.895 = -0.0007^\circ$

$$X_7 = X_6 - Y_6 / 64 = 1.465300 - 0.750884 / 64 = 1.453567$$

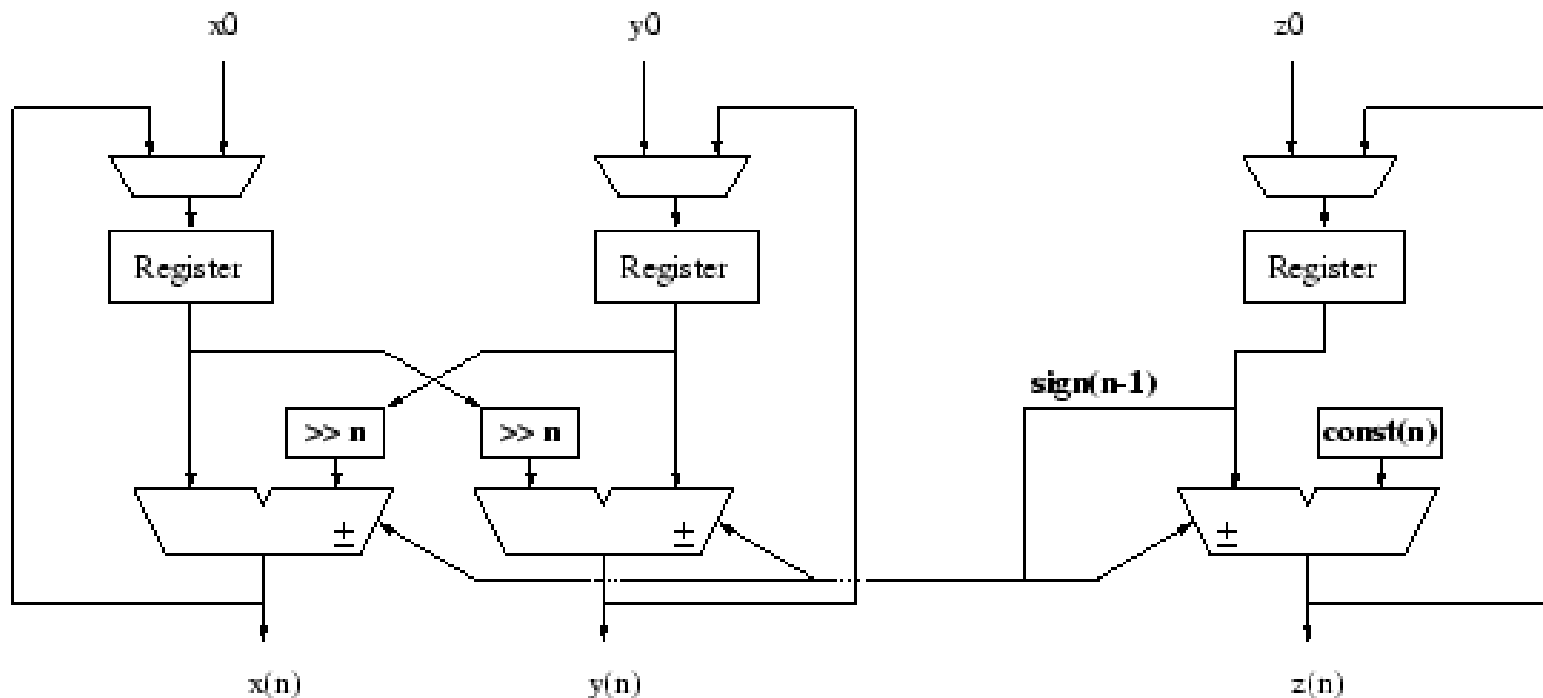
$$Y_7 = Y_6 + X_6 / 64 = 0.750884 + 1.465300 / 64 = 0.773779$$

Následuje násobení agregační konstantou odpovídající použitému počtu iterací, tzn. $K_6 = 0.607278$ a získání požadovaných hodnot:

$$\sin(28.027^\circ) = 0.607278 * Y_7 = 0.46990$$

$$\cos(28.027^\circ) = 0.607278 * X_7 = 0.88272$$

CORDIC – v HW (základní implementace)

úhel v kroku i

d_i je znaménko úhlu

$$x_{i+1} = x_i + y_i \cdot d_i \cdot 2^{-i}$$

$$y_{i+1} = y_i - x_i \cdot d_i \cdot 2^{-i}$$

$$z_{i+1} = z_i - d_i \cdot \arctanTab[i]$$

$$d_i = -1 \text{ pokud } z_i < 0, \text{ jinak } +1$$

Zobecněný CORDIC

$$x_{i+1} = x_i - \mu d_i y_i 2^{-i}$$

$$y_{i+1} = y_i + d_i x_i 2^{-i}$$

$$z_{i+1} = z_i + d_i \alpha_i$$

- $\mu = 1$ kruhové rotace (sin, cos) $\alpha_i = \tan^{-1} 2^{-i}$
- $\mu = 0$ lineární rotace $\alpha_i = 2^{-i}$
- $\mu = -1$ hyperbolické rotace $\alpha_i = \tanh^{-1} 2^{-i}$
- Přímý výpočet funkcí:
sin, cos, \tan^{-1} , sinh, cosh, \tanh^{-1} , $\tan^{-1}(y/x)$, $y + xz$, $\sqrt{x^2 + y^2}$, e^z ,
násobení, dělení
- Nepřímý výpočet funkcí:
tan, tanh, ln, log, a^b , \cos^{-1} , \sin^{-1} , \cosh^{-1} , \sinh^{-1} , \sqrt{a}

Násobení a dělení pomocí algoritmu CORDIC (lineární rotace)

```
def cordicdiv (a,b, n=16):  
    x, y, z = b, a, 0.0  
  
    for i in range(n):  
        if y < 0:  
            y += x * 2**(-i)  
            z -= 2**(-i)  
        else:  
            y -= x * 2**(-i)  
            z += 2**(-i)  
  
    return z # a/b
```

Využíváme vektorový režim

```
def cordicmul (a,b, n=16):  
    x, y, z = a, 0.0, b  
  
    for i in range(n):  
        if z >= 0:  
            y += x * 2**(-i)  
            z -= 2**(-i)  
        else:  
            y -= x * 2**(-i)  
            z += 2**(-i)  
  
    return y # a*b
```

Využíváme rotační režim

Konec kapitoly o implementaci
aritmetických operací v HW